



ԹԺԻՇԿ Ն. ՏԵՐ-ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

ԱԳՐԵՋԱՆԻ ԹԵՄՆ ԵՑՍՈՐ



եր ներքին թեմերի մեջ Ագրե-
ջանի թեմը բազմամարդ և հին
թեմերից մեկն է։

Ագրեջանի թեմի մեջ մտա-
նում են Նախիջևանի, Աղուլի-
սի, Լեւոնային Ղարաբաղի, Շամախու, Նու-
խիի, Գանձակի, Անդրկասպյան երկրների
(Տաշքենդ, Սամարղանդ, Աշխարադ, Մեր,
Ջալալարադ, Անտիջան, Կոկանա) շրջաննե-
րը։

Ագրեջանի կենտրոնն ու սիրան է հանդի-
սանում Ագրեջանի մայրաքաղաք հռչակա-
վոր Բարուն, որտեղ ապրում է մոտ 250.000
հայություն և ուր նստում է թեմի առաջնոր-
դը։

Բարվում համախմբված են նաև թեմի եկե-
ղեցական կազմակերպությունները։ Թեմի ե-
կեղեցական կազմակերպչական կյանքը
զրկված է առողջ հիմքերի վրա, շնորհիվ Ագրե-
րեջանի բարեխնամ կառավարության բար-
յացակամության և եկեղեցական մարմիննե-
րի շրջահայաց և իմաստուն ղեկավարության
և համերաշխ գործունեության։

Ագրեջանի թեմը հարուստ է նշանավոր
ու պատմական վանքերով, ուխտատեղինե-
րով, որոնցից հիշենք Ս. Սարգսի, Զուլադ (Ս.
Աստվածածին), Շոշկա, Մանասեի, Ամարա-
սի, Գանձասարի, Ամենափրկիչ, Խաթրա կամ
Խոթրավանքը, Գաղի, Երից Մանկանց, Սա-
ղիանի, Ս. Բովմայի վանքերը։

Բարվի եկեղեցիների մեջ նշանավոր է Ս.
Գրիգոր Լուսավորչի անվան առաջնորդա-
նիստ եկեղեցին, որ գտնվում է քաղաքի
ամենակենտրոնական փողոցում և կառույց-
ված է 1863—1869 թվականներին, և ուր
պաշտոնավարում են 5 բահանա հայրեր։
Բարվում ազգային-եկեղեցական կյանքը ղե-
կավարվում է թեմակալ առաջնորդի նախա-
գահության տակ հինգ հոգուց բաղկացած
թեմական խորհրդի կողմից։

Նորին Ս. Օծուխյուն Տ. Տ. Վաղգին Ա Ամե-
նայն Հայոց Կաթողիկոսի քննարկությունից հե-
տո, Վեհափառ Հայրապետի հրահանգով և
թեմագրության, ներքին բոլոր թեմերը՝ Ա-
գրեջանի, Վրաստանի, Շիրակի, Գոն-Նա-
խիջևանի, Մոսկվայի, վերակազմակերպվե-
ցին։ Ամեն թեմում նշանակվեց թեմակալ ա-
ռաջնորդ և առաջնորդական փոխանորդ, քն-
նարկեցին թեմական եկեղեցական խոր-
հուրդներ և թեմերի եկեղեցական-կազմա-
կերպչական կյանքը քննադատ կանոնավոր։

Ագրեջանի նախկին թեմակալ առաջնորդ
Տ. Նզնիկ Կաթողիկոս Ազնավուրյանը, իր ա-
ռաջացյալ տարիքի պատճառով, 1956 թվա-
կանի հուլիսին հրաժարվեց իր առաջնորդա-
կան պաշտոնից և Նորին Ս. Օծուխյուն Վեհա-
փառ Հայրապետի կարգադրությամբ և Գե-
րազույն Հոգևոր Խորհրդի որոշումով առաջ-
նորդական տեղապահ նշանակվեց Մայր Ա-
թոռի երիտասարդ միաբաններից Հեմարա-
նավարտ հոգեշնորհ Տ. Տիրայր վարդապետ
Մարտիրոսյանը, որը ձեռնարկեց իր հովվական
պաշտոնին, երիտասարդական կորովով և
նվիրումով։

Այսօր Ագրեջանի թեմը գտնվում է իր
եկեղեցական կազմակերպչական հանապար-
հի վրա, շնորհիվ ձեռք առնված կազմակերպ-
չական աշխատանքների և առաջնորդական
տեղապահ Տ. Տիրայր վարդապետի և թեմա-
կան խորհրդի համերաշխ գործունեության և
հովտացյալների արտաբերական և արտագին
աջակցության։

Վերջին երկու տարում Բարվի Ս. Գրիգոր
Լուսավորչի եկեղեցում և շրջափակում կա-
տարվեցին մի շարք վերանորոգչական աշ-
խատանքներ։ Եկեղեցում անցկացվեց զազա-
շնույցման սիստեմ։ Ընդերկրյա ջրատար
խողովակների միջոցով հոսուն ջուր բերվեց
եկեղեցի՝ հավատացյալների լուսաներով և
նվիրատվությամբ։

Մոտ օրերս կձևոնարկվի նկեղեցու բակի պարսպապատումը սրբատաշ քարերով: Նկեղեցին կունենա նաև իր կարիքների համար անիական շենք 10 սենյակից բաղկացած:

Բաբվի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում անխափան և ամեն օր պաշտվում է առավոտյան և երեկոյան ժամերգություն, կիրակի և տոն օրերին՝ սուրբ պատարագ, բանին կենաց քարոզություն: Հաճախ քարոզում է առաջնորդական տեղապահ հայր սուրբը: Հերթով քարոզում են նաև քահանա

գուցյալ ծնողների: Նկարներից մեկը ներկայացնում է «Կերչին ընթերիք», իսկ մյուսը՝ «Քրիստոս հավատացյալների մեջ»: Ահա հավատացյալ նկարիչ արվեստագիտուհի Թամարա Սաթյանը մեծ սիրով վերանորոգում է եկեղեցու հին նկարները՝ «Մովսես մարգարեն», «Քրիստոսի հարությունը» և «Հիսուս խաչի վրա»: Սաթյանների ընտանիքը տաղանդավոր արվեստագետների ընտանիք է: Նկարչուհու եղբայրները անվանի երաժիշտներ են, իսկ ինքը իր սրտի խորունկ



Կիրովաբաղի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցին

հայրերը, մխիթարելով հավատացյալներին և դաստիարակելով քրիստոնեական սուրբ կրոնի սրբազան սկզբունքներով և հալեցի, քրիստոնեական շնչով: Նկեղեցին միշտ լիքն է լինում հավատացյալներով, որոնցից շատերը տոն օրերին սուրբ հաղորդություն են ստանում և պահում են դուրդուրանքով մեր ազգային-եկեղեցական դարավոր ավանդություններն ու սովորությունները: Բաբվի հավատացյալները, հավատարիմ իրենց պապեական սովորություններին և առաքինությանը, իրենց սրտարուխ նվերներով շեն ու պայծառ են պահում նախնայաց հավատի սրբազան հուրը իրենց սրտերում:

Ահա երկու դեղեցիկ սուրբգրական նկարներ, վերջերս նվիրված բարեպաշտ Արսեն Մեսրոպյանի կողմից ի հիշատակ իր հան-

դգացմունքներն արտահայտում է վրձինի միջոցով, անվճար աշխատանքով, հանուն բոլոր հայ քույրերի և հավատացյալ մայրերի, դեպի հայ հավատացյալ ժողովրդի մայր ու ծնող Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Նկեղեցին: Նվ Թամարա Սաթյանը միակը չէ իր հավատացյալ քույրերի մեջ, որոնք իրենց սրտի նվերը, ձեռքի շնորհքը ի սպաս են գրել Ս. Նկեղեցու պայծառության դործին:

Բաբվի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում երկար տարիներից ի վեր ապրում և ծառայում է Սարգսյան կույս Նունեն: Վերջերս նա լանջախաշով պարզևատրվեց վեհափառ Հայրապետի կողմից: Նորին Ս. Օծուխյան բարեհաճ կարգադրությամբ կույս Նունեն թոշակ է ստանում Մայր Աթոռից:

Պատշաճ ու համեստորեն կահավորված են առաջնորդարանի, քարտուղարության և հաշվապահության գրասենյակները:

Տ. Տիրայր վարդապետի ջանքերով վերակազմակերպվել և մեծացել է եկեղեցու երգեցիկ խումբը՝ հավատացյալ երիտասարդ ուցիկ խումբը մեծ սիրով և ոգևորությամբ են մասնակցում փորձերին և ջերմեռանդությամբ կատարում են սուրբ պատարագի սըրբազան արարողությունը:

Առաջնորդական տեղապահ հայր սուրբը այցելեց նաև Գանձասարի և Ամարասի վանքերը, որոնք դանդաղում են Արցախյան լեռնաշրջանում ու բարձրավանդակներում, ուր հայր անունն ու հավատը կա ամեն մամուռած բարի վրա, բաղմամբով եկեղեցիների, վանքերի ու մատուռների արձանագրությունների վրա:

Հոգեշնորհ Տ. Տիրայր վարդապետը ամեն տեղ իր հետ տարավ Ս. Էջմիածնի հաղա-



Առաջնորդական տեղապահ Տ. Տիրայր վարդապետ Մարտիկյանը Բաֆվի Բանանա հայրերի և եկեղեցական խորհրդի անդամների հետ

Առաջնորդական տեղապահ հայր սուրբի լավագույն ձեռնարկումներից մեկն է նաև նրա կատարած թեմական այցելությունը այս աշնան օրերին՝ հոկտեմբերի 24-ին, ղեկավար՝ Գանձակ և Ղարաբաղ: Ղարաբաղի հավատացյալ ժողովրդի համար մխիթարության առիթ հանդիսացավ նորաբաց եկեղեցում կատարված հանդիսավոր սուրբ պատարագն ու քարոզը: Տ. Տիրայր վարդապետը հավատացյալների հաղորդեց Վեհափառ Հայրապետի ողջույններն ու օրհնություններ և հորդորեց աչքի լույսի պես պահել մեր սուրբ հավատն ու ավանդությունները: Այդ օրը Մարտակերտի և շրջակա հայ գյուղերի համար ուխտագնացության օր էր: Մարտակերտում կա քահանա և եկեղեցական խորհուրդ: Եկեղեցում ամեն օր կատարվում է կանոնավոր ժամերգություն:

Բամյա սրբությունների օրհնությունն ու Վեհափառ Հայրապետի ողջույնն ու օրհնությունները իր հավատացյալ ժողովրդին:

Չի անցնի երկար ժամանակ, երբ Ամարասի և Գանձասարի պատմական վանքերի ղոնները նորից կրացվեն հայ ազդեցությունների առջև:

Առաջնորդական տեղապահ հոգեշնորհ Տ. Տիրայր վարդապետը հաճախ մեկնում է նաև Կիրովաբադ, հոգեպես մխիթարելու հայ հավատացյալ ժողովրդին: Կիրովաբադի (հին Գանձակի) Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցին Անդրկովկասի հայ եկեղեցիների մեջ նշանավոր է իր ճարտարապետական առանձնահատկություններով, գեղեցիկությամբ և մեծությամբ:

Եկեղեցին կառուցվել է քաղաքի վերին թաղում, ուր հայ բնակչությունը բաղմամբ է:

նկեղեցին կառուցվել է շորս սյուների վրա, փեղեցիկ ու վեճ է իր արտաքին տեսքով, բարձրաշեն, ընդարձակ: Շքեղ ու մեծադիր են լուսամուտներն ու դռները: Նկեղեցին ունի երկու դուռ, արևմտյան և հյուսիսային կողմերից: Դռներից յուրաքանչյուրն ունի փոքր դավիթ: Տաճարի երկարությունն է 30,5 մետր, իսկ լայնությունը՝ 19,70 մետր:

Արևելյան պատի վրա կա հետևյալ արձանագրությունը. «Շնորհոք և ողորմութեամբ Աստուծոյ ճիմենցաւ սուրբ տաճարս ի 14-ն սկսեալմբերի 1853 ամի և յետ աւարտելոյն տող բարեպաշտ ժողովրդոց Գանձակայ ի կայսրութեան ամենայն ռուսաց Ալեքսանդր Բ. և ի հայրապետութեան Գեորգ Դ. Օծալ-9-ն նոյեմբերի 1869 ամի ի սրբազան Մալար արքեպիսկոպոսէ առաջնորդէ Վրաստանի և Խմբերի և անուանեցաւ Սուրբ Լուսաւորիչ եկեղեցի յանուն Սրբոյն Գրիգորի մեծի Հայրապետին Ազգիս: Հիմնարկեցաւ սուրբ տաճարս յանուն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորիչն ի 1853 ամի և աւարտեցաւ 1869 ամի»:

Նկեղեցին ունի և շրջապարիստ, որ շինված է սրբատաշ քարերով:

Այժմ Կիրովարդի եկեղեցում քահանայագործում են երեք քահանաներ:

Կիրովարդում ապրում է մոտավորապես 70.000 հայություն:

Վերջերս ամբողջությամբ ասֆալտապատվեց նաև եկեղեցու բակը:

Կիրովարդ քաղաքի մոտ գտնվում են նաև երկու նշանավոր ուխտավայրեր՝ մեկը քաղաքից դուրս հարավային մասում՝ Ս. Աստվածածնա ուխտավայրը, որը և կոչվում է «Չյուլյաք», իսկ երկրորդը՝ քաղաքից դուրս, հյուսիսային մասում, Ս. Սարգսի անվան:

Առաջնորդական տեղապահ՝ Տ. Տիրայր վարդապետը, որպես հարազատ միաբան Մայր Աթոռի և Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու կարգ ու կանոնի նախանձախնդիր հողերական, կարճ ժամանակում կազմակերպեց Աղրբեջանի թեմի ազգային-եկեղեցական կյանքը, ուրախություն և մխիթարություն պատճառելով Բարձի հավատացյալներին և գոհունակություն՝ Վեհափառ Հայրապետին:



Նկարչունի Թամարա Սարյանը Բարձի հայոց Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում վերանորոգում է Քրիստոսի Հարության նկարը

Այսուհետև ևս, Բարձի հայ հավատացյալները, համախմբված իրենց Մայր եկեղեցու փրկարար հովանու տակ, նախնյաց նախանձախնդրությամբ և բարեպաշտությամբ, կաշխատեն վառ պահել իրենց սրտերում և Բարձի հայ համայնքում մեր քրիստոնեական սուրբ հավատի դարավոր սրբությունները, ավանդությունները, Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու հանդեպ սերը և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և նրա արժանավոր Գահակալի՝ Նորին Ս. Օծություն Տ. Տ. Վաղգեն Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հանդեպ երախտադիտությունն ու հավատարմությունը:

